

Nr 267.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående omorganisation av vissa läroverk i Göteborg; given Stockholms slott den 13 mars 1937.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, förslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Arthur Engberg.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 13 mars 1937.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Departementschefen, statsrådet Engberg, anför härefter:

I Göteborg finnas för närvarande fem statliga läroverk, nämligen högre latinläroverket, högre realläroverket, högre allmänna läroverket för flickor samt västra och östra realskolorna.

Högre latinläroverket organiserades vid 1927 års ombildning av det högre skolväsendet på följande sätt: realskolan skulle vara femklassig och avsedd endast för gossar; gymnasiet, som skulle avses endast för manliga lärjungar, skulle omfatta såväl fyraårig som treårig latinlinje. Höstterminen 1935 inrättades en sexårig klassisk försökslinje, byggande på realskolans andra klass, vilken linje torde komma att bliva fullständig från och med

höstterminen 1940. För närvarande finnas tre parallellavdelningar inom realskolans första klass, fyra inom den andra klassen, tre inom tredje och fjärde klasserna samt två inom femte klassen. Det fyraåriga gymnasiet består av tre fullständiga parallellavdelningar, medan det treåriga är enkel-linjigt. Den klassiska linjens nuvarande två lägsta kretsar äro enkla. Inalles finnas således vid läroverket för närvarande 32 klassavdelningar, vilka under de närmaste 4 åren torde komma att ökas med 4 kretsar å den klassiska linjen.

Högre realläroverket, som är avsett för gossar, erhöi genom 1927 års skolreform en femklassig realskola jämte ett fyraårigt och ett treårigt realgymnasium. Dessutom är ett reallyceum sedan höstterminen år 1933 under successivt införande. För närvarande består realskolan av tre parallellavdelningar med undantag för femte klassen, som har två avdelningar. Det fyra- respektive treåriga gymnasiet har tre respektive två parallellavdelningar. För närvarande finnas, med inberäkning av lyceets fyra kretsar, 36 klassavdelningar. I och med lyceets fullständiga utbyggande erhåller läroverket 38 klassavdelningar. — Högre realläroverket är för närvarande provårsläroverk.

Västra realskolan har såväl fem- som fyraåriga linjer. Skolan har för närvarande tre parallellavdelningar å den femåriga linjen, utom i den högsta klassen, som omfattar blott två avdelningar. Den fyraåriga linjen, som inrättats år 1931, är enkel. I de båda högsta klasserna har dock under de senare åren en viss samläsning kunnat anordnas mellan en avdelning av den femåriga linjen och en motsvarande klass i den fyraåriga. Sammanlagt finnas alltså 18 klassavdelningar.

Östra realskolan består av en femårig linje med tre parallellavdelningar utom i femte klassen, som har två avdelningar, samt en fyraårig linje med två parallellavdelningar utom beträffande den högsta klassen, som består av endast en avdelning. Antalet klassavdelningar är alltså 21.

I Göteborg finnas härjämte vissa andra läroanstalter, som utöver de ovannämnda leda till real- eller studentexamen. Dessa läroanstalter äro en kommunal mellanskola samt fyra enskilda läroverk med gymnasier, nämligen högre samskolan, Sigrid Rudebecks skola med Göteborgs gymnasium för flickor, Göteborgs privata latingymnasium och realskola för gossar och flickor (startat höstterminen 1934 och alltså ännu under upprättande och icke stående under skolöverstyrelsens inseeende) ävensom Göteborgs enskilda gymnasium för blivande präster.

Föreliggande förslag till omorganisation. *Stadsfullmäktige i Göteborg* hava efter därom den 17 december 1936 fattat, numera lagakraftvunnet, beslut hos Kungl. Maj:t gjort framställning om åtgärder i syfte *dels* att *v ä s t r a* *r e a l s k o l a n* måtte från och med läsåret 1938—1939 ombildas till högre allmänt läroverk genom påbyggnad med en fyraårig och en treårig gymnasielinje för manliga lärjungar samtidigt med att den nuvarande

realskolan utökades med en femårig linje, dels ock att högre realläroverket, som i full utbyggnad för närvarande vore avsett att omfatta 38 klassavdelningar, måtte omorganiseras till att för framtiden omfatta högst 28 klassavdelningar, vilket föresloges ske genom överflyttning av ej mindre en femårig realskollinje till det föreslagna nya högre allmänna läroverket än även av en fyraårig och en treårig gymnasielinje till det eller de läroverk, som kunde befinnas lämpliga.

Till grund för stadsfullmäktiges framställning ligger en utredning, som verkställdes av en av fullmäktige tillsatt beredning, vilken avgav sitt utlåtande den 15 oktober 1936. Av detta utlåtande inhämtas bland annat följande:

Från och med 1932 hade ett för varje år ökat antal till gymnasiet godkända lärjungar icke kunnat beredas plats i latin- och realläroverkets gymnasier. Antalet sålunda avvisade hade under åren 1932—1936, utgjort respektive 13, 37, 57, 70 och 71. Sammanlagda antalet godkända till gymnasiet hade år 1936 varit 319. Särskilt hade antalet avvisade till det fyraåriga gymnasiet varit stort, år 1936 53 av 216 godkända. Den ökade tillströmningen till gymnasiet hade sammanhängt med ansvällningen av realskolan under de senaste åren, varigenom lärjungenumreren i de till gymnasiet avlämnade realskoleklasserna ökats. Emellertid vore beredningen av den uppfattningen, ehuru den uttalade denna med reservation, att denna ansvällning varit i viss mån tillfällig och att någon ytterligare nämnvärd ökning av de utestängdas antal icke vore sannolik. Under förutsättning, att icke under de närmaste åren en allt större procentuell del av realskoleeleverna sökte sig till gymnasiet, hölle den till och med före — på grund av undersökningar rörande dels tillströmningen till realskolan dels den allmänna demografiska utvecklingen i Göteborg med hänsyn till barn och ungdom i skolåldern — att en minskning i antalet inträdessökande till gymnasiet borde vara att förvänta från och med åren 1938 och 1939, en minskning, som den ansåge icke vara av tillfällig natur. Vidare ansåge beredningen, att det med ledning av de vid gymnasierna gjorda erfarenheterna syntes finnas fog för det antagandet, att de övertaliga endast ägde en mindre fallenhet för studier, varför det förefölle sannolikt, att de, även om plats i enlighet med deras önskemål skulle kunna beredas dem, icke med framgång skulle kunna tillgodogöra sig undervisningen.

Beredningen hade sålunda på denna punkt av sin utredning kommit till den uppfattningen, att för närvarande någon *utökning* av antalet gymnasieavdelningar i staden icke vore av behovet oundgängligen påkallad.

Beredningen har därefter övergått till att ge en översikt över *lokaltillgången* och *lokalbehovet* för de olika läroverken i Göteborg och därvid kommit till det resultatet, att såväl högre latinläroverket som högre realläroverket vore i trängande behov av utökning av antalet undervisningslokaler. Latinläroverket hade för närvarande 31 klassrum, därav dock ett vore alldeles för litet (egentligen blott ett kartrum), under det att antalet klassavdelningar utgjorde 32, vartill möjligen under de närmaste åren successivt komme 4 för den klassiska linjens fyra översta kretsar. Realläroverket inrymde för närvarande 28 klassrum, varav två emellertid vore helt små och såsom klassrum olämpliga; antalet klassavdelningar vore 36, varför 8 avdelningar för närvarande måste undervisas utom läroverksbygg-

naden, och komme efter full utbyggnad att omfatta 38. Dessutom erfordrades vid båda läroverken nya institutionsutrymmen och lokaler för den naturvetenskapliga undervisningen.

För att fylla den sålunda föreliggande bristen på lokaler hade olika möjligheter övervägts. Beredningen hade sålunda tagit under omprövning dels tre av rektorn vid högre realläroverket, Sefve, i skrivelse till drätselkammaren den 11 december 1934 framlagda alternativa lösningar — a) tillbyggnad till realläroverket, b) ombildning av en av realskolorna till högre allmänt läroverk samt c) inrättande av kommunalt gymnasium i anslutning till den kommunala mellanskolan — dels två andra, nämligen d) tillbyggnad och utökning av latinläroverket samt e) inrättande av ett helt nytt statligt läroverk.

Av dessa alternativ har beredningen av pedagogiska skäl avvisat a), c) och d), d. v. s. tillbyggnad till latin- eller realläroverket eller inrättande av kommunalt gymnasium i anslutning till kommunala mellanskolan. Dessa tre läroanstalter vore redan så stora, att en avlastning snarare syntes önskvärd än en utvidgning, då det måste vålla betydande svårigheter att leda och övervaka ett elevantal av omkring 1,000. Likaså har beredningen funnit sig böra avvisa förslaget om upprättande av ett helt nytt högre allmänt läroverk, även om detta ur rent pedagogisk synpunkt vore mest fördelaktigt och i lokalt avseende vore förmånligt så till vida, som platsen för läroverket i så fall kunde väljas helt fritt allt efter det största behovet. Något behov av en utvidgning av realskolan har beredningen emellertid icke funnit föreligga, utan ansett det närmast vara ett gymnasium, som behövdes. Under sådana förhållanden har beredningen stannat vid alternativet b) i rektor Sefves förslag, utbyggnad av en realskola till ett högre allmänt läroverk.

När det då gällt att välja mellan västra och östra realskolan har beredningen stannat för västra realskolan såsom den med hänsyn till sitt läge för ifrågavarande ändamål lämpligaste. Det antal innevånare, som skulle kunna sägas hava intresse av ett högre allmänt läroverk på denna skolas plats, uppskattades till 90,000 å 100,000 — Carl Johans, Masthuggs och Oskar Fredriks församlingar, delar av Lundby, västra Frölunda församling. Motsvarande invånarantal, som skulle hava gagn av ett gymnasium på östra realskolans plats, utgjorde omkring 50,000 å 60,000 personer — Gamlestads samt delar av Kristine och Örgryte församlingar med anslutande landsbygd. En utbyggnad av östra realskolan till för ett högre allmänt läroverk erforderliga dimensioner funne beredningen också stöta på nästan oöverstigliga svårigheter. De 12 nya klassrum, som skulle erfordras för en utvidgning, jämte övriga behövliga utrymmen för undervisning i naturvetenskapliga ämnen m. m. skulle däremot kunna erhållas genom tillbyggnad av västra realskolans nuvarande byggnad å båda gavlarna samt påbyggnad av vaktmästarflygeln och utnyttjande av vindsutrymmena vid nämnda realskola.

Beredningen har genom arkitekt R. O. Swensson och ingenjör E. Larsson låtit utföra skisser enligt av beredningen förordade förslag till ändringsarbeten samt därtill hörande kostnadsberäkningar för utbyggnad dels I) av högre realläroverket, dels II) av västra realskolan. Alternativ I har därvid befunnits medföra en totalkostnad av 679,300 kronor och alternativ II 649,600 kronor, därav för själva tillbyggnaden av västra realskolan 550,300 kronor, återstående 99,300 kronor för under alla förhållanden er-

forderliga ändringsarbeten vid högre realläroverket. Vid alternativ I skulle emellertid åtskilliga oundgängliga kostnader utöver de beräknade tillkomma.

Beredningen ville därför, anföres det, av såväl pedagogiska och lokala som ekonomiska skäl förorda, att lokalbristen vid Göteborgs högre allmänna läroverk löstes på sådant sätt, att vissa linjer särskilt på gymnasiestadiet överflyttades till västra realskolan, som på sätt beredningen föreslagit och i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekt Swensson utförda skisser utvidgades till ett högre allmänt läroverk. Detta läroverk skulle enligt beredningens förslag komma att omfatta inalles 30 avdelningar, och innebure detta, att den nuvarande realskolan utökades med en femårig realskollinje och utbyggdes med en fyraårig och en treårig gymnasielinje för manliga lärjungar.

Göteborgs stad skulle, om man ginge fram efter denna linje, för den lägsta kostnad, varmed Göteborgs gymnasiefråga för närvarande kunde lösas, erhålla ett fullständigt läroverk beläget i den stadsdel, där behovet av ett dylikt vore mest trängande, varjämte möjligheten för vidare utveckling genom förefintliga reservutrymmen vore bevarad.

Ett genomförande av detta förslag förutsatte emellertid beslut från statsmakternas sida, och då denna fråga vore intimt förbunden med den trängande frågan om ordnandet av högre realläroverkets lokalbehov, vore det av största vikt, att frågan om möjligt kunde underställas 1937 års riksdag.

De lokala skolmyndigheternas yttranden. *Lokalstyrelsen och kollegiet vid västra realskolan* hava på det varmaste förordat stadsfullmäktiges förslag om omvandling av västra realskolan till högre allmänt läroverk, samt vidare anhållit, att det planerade gymnasiet måtte förses med både latin- och reallinje, ävensom föreslagit, att det sålunda fullständiga läroverket måtte benämnas högre allmänna läroverket i Majorna, Göteborg. Upprättandet av latinlinjen vid det nya gymnasiet har tänkts skola försiggå på det sätt, att en reallinje överflyttades från högre realläroverket till högre latinläroverket och en latinlinje från sistnämnda läroanstalt till det nya högre allmänna läroverket.

Rektor, lokalstyrelse och kollegium vid högre latinläroverket i Göteborg hava instämt i stadsfullmäktiges anhållan och i det av västra realskolans lokalstyrelse och kollegium gjorda uttalandet om upprättande av såväl latin- som reallinje vid det nya högre allmänna läroverket. Med avseende på sättet för latinlinjens upprättande har västra realskolans uttalande preciserats så, att en fyraårig latinlinje skulle överflyttas till det nya högre allmänna läroverket från högre latinläroverket och det sistnämnda i stället erhålla en fyraårig reallinje från högre realläroverket.

Kollegiet vid högre realläroverket och läroverkets *lokalstyrelse* hava i allt väsentligt instämt i stadsfullmäktiges framställning. Kollegiet har emellertid icke uttalat sig om utvidgningen av västra realskolan men i stället upptagit ett helt nytt förslag, innebärande att jämväl realläroverket skulle förses med latinlinje. Kollegiet har på det sättet tillstyrkt stadsfullmäktiges framställning, att högre realläroverket i Göteborg måtte omorga-

niseras till att omfatta högst 28 klassavdelningar, att detta måtte beträffande realskolan ske genom en minskning från nu tre parallellavdelningar till två och att beträffande gymnasiet till omprövning måtte upptagas ej blott den ifrågasatta minskningen av parallellavdelningarnas antal utan även möjligheten av att inom den förminskade ramen upprätta ett latin-gymnasium.

Till stöd härför har yttrats bland annat följande:

Ur pedagogisk synpunkt måste starkt ifrågasättas lämpligheten av ett läroverk med uteslutande reallinje vid sidan av två läroverk med såväl latin- som reallinje, vilket beredningen syntes hava tänkt sig som en möjlig lösning av föreliggande spörsmål. Erfarenheten visade, att lärjungarna vid övergången från realskola till gymnasium oftast hölle sig kvar vid det egna läroverket, varför möjlighet till linjeval inom detta vore önskvärt. För högre realläroverket föreläge dessutom ett särskilt förhållande som talade för en omorganisation av dess gymnasium i antydd riktning. Ett realläroverk måste alltid för läroverkets kassor bli dyrare än ett latingymnasium på grund av de stora kostnaderna för de fysikaliska och kemiska institutionerna. Högre realläroverket hade under senare år för dessa båda institutioner haft mycket stora utgifter. Läroverkets ekonomi vore dock för närvarande god på grund av att de flesta klassavdelningarna vore väl fyllda och realskolan förhållandevis stor.

Genom den av stadsfullmäktige föreslagna omorganisationen skulle emellertid dessa förhållanden ändras. Lyceet skulle nämligen komma att utgöra en relativt mycket större del av läroverket än nu. Lyceet vore en skolf orm, som för närvarande och sannolikt även för en avsevärd framtid ej kunde beräknas betala sin del av läroverkets omkostnader. Inom de nu förefintliga fyra kretsarna vore det under vårterminen 1937 blott 14 lärjungar, som betalade hel terminsavgift. Under det att från läroverkets övriga 32 klassavdelningar inflöte 20,232 kronor, eller i medeltal 632 kronor från varje avdelning, betalade de 4 lyceiavdelningarna tillsammans blott 684 kronor, eller i medeltal 171 kronor för avdelning. Detta vore för närvarande av mindre betydelse, då läroverket vore stort och lyceet utgjorde endast en niondel av läroverkets avdelningar. Det skulle emellertid i framtiden kunna bli betungande, om 12 klassavdelningar flyttades från läroverket utan ersättning. Ett utbyte av en av gymnasiets reallinjer mot en latinlinje inom den av stadsfullmäktige föreslagna organisationens ram skulle i någon mån kunna kompensera de små inkomsterna från lyceet.

Även den omständigheten, att realläroverket vore en provårsanstalt, talade i samma riktning. Tydligt vore, att en lärare i främmande levande språk ej kunde på ett läroverk med enbart latin- eller enbart realgymnasium erhålla en så allsidig utbildning som i ett läroverk med både latin- och reallinje.

Länsstyrelsen i Göteborg och *magistraten* därstädes hava tillstyrkt stadsfullmäktiges framställning.

Skolöverstyrelsens utlåtande. I utlåtande den 4 mars 1937 har *skolöverstyrelsen* förordat, att västra reaskolan måtte från och med budgetåret 1938/1939 ombildas till högre allmänt läroverk för gossar på så sätt, att en fyraårig latinlinje överflyttas dit från högre latinläroverket och en treårig

reallinje från högre realläroverket, varvid samtidigt en femårig realskolnlinje överflyttas dit från högre realläroverket.

Överstyrelsen har vidare förutsatt, att en fyraårig reallinje borde överflyttas från högre realläroverket till högre latinläroverket i stället för den därifrån till det föreslagna nya högre läroverket överflyttade latinlinjen men lämnat öppen frågan, huruvida en fyraårig latinlinje borde samtidigt överflyttas från högre latinläroverket till högre realläroverket.

Av utlåtandet inhämtas följande:

Att i en stad av Göteborgs storlek vissa godkända lärjungar utestängdes från intagande å gymnasiet, funne överstyrelsen icke vara ägnat att framkalla några egentliga betänkligheter. De, som utestängdes, bleve i varje fall de, som efter sina föregående prestationer att döma hade de minsta förutsättningarna för gymnasiestudier, och dessutom föreläge i den stad, det här gällde, vissa möjligheter för dem att fortsätta studierna vid enskilda läroanstalter. Överstyrelsen hade emellertid fäst sig vid att det i förevarande fall vore fråga om ett ganska stort antal lärjungar, särskilt i fråga om inträde å det fyraåriga gymnasiet. För åren 1934, 1935 och 1936 utgjorde dessa sålunda icke mindre än respektive 21,7, 23,5 och 24,5 procent av samtliga godkända. För det treåriga gymnasiet vore motsvarande procenttal under de tre nämnda åren 8,3, 14,7 och 11,6. En lättnad för det fyraåriga gymnasiet skulle med all sannolikhet automatiskt medföra någon lättnad även för det treåriga, alldenstund åtskilliga, som avvisades från det fyraåriga gymnasiet, i denna situation genomginge realskolans avslutningsklass för att följande år söka inträde i det treåriga gymnasiet. Därtill komme, att ett icke ringa antal av dem, som sålunda tvingades att mot sin avsikt genomgå sista realskoleklassen, efter avlagd examen sökte inträde i första ringen av det fyraåriga gymnasiet. På så sätt uppstode en stadigvarande skärpning av konkurrensen om platserna i detta gymnasiums första ring.

Redan ett tillfälligt upprättande av en ny första ring under ett år skulle uppenbarligen något lätta trycket för följande år. För latinlinjens vidkommande syntes man dock böra räkna med något minskat behov i fortsättningen med anledning av den klassiska linjens tillkomst; denna, som för närvarande blott omfattade de båda lägsta kretsarna, innebure i själva verket en ny serie avdelningar för latinlinjens lärjungar. Däremot föreläge för närvarande obestridligen ett behov av en ny serie avdelningar av det fyraåriga realgymnasiet, vilket framginge därav, att under åren 1933—1936 respektive 21, 10, 26 och 36 godkända inträdessökande ej kunnat mottagas å detta gymnasium vid Göteborgs högre realläroverk. Överstyrelsen kände sig icke heller övertygad om sannolikheten av en minskning i tillströmningen från och med 1938, ehuru det självfallet måste medges att lärjunge-tillströmningen delvis vore beroende på faktorer, som undandroge sig förhandsbestämning. De sista åren hade dock uppvisat en ganska allmänt ökad tillströmning till gymnasiet, och skulle ett helt nytt gymnasium upprättas vid en realskola, vore det högst sannolikt, att i och med detta skapades en ökad efterfrågan på gymnasieplatser. Flera lärjungar vid den ifrågavarande realskolan komme med all sannolikhet att anmäla sig att fortsätta på ett gymnasium vid samma skola än de, som för närvarande anmälde sig att fortsätta vid andra läroverks gymnasier. Med den tendens, som för närvarande ganska påtagligt gjorde sig gällande, syntes man också våga ut-

tala den förmodan, att det framför allt bleve å realgymnasiet, som det komme att visa sig behov av ett ökat antal platser.

Därest ett nytt statligt gymnasium skulle upprättas i Göteborg, skulle överstyrelsen därför anse det väl motiverat, om samtidigt en ökning av organisationen kunde ske med en ny serie avdelningar å det fyraåriga realgymnasiet. Då å andra sidan stadens egna myndigheter icke framställt något förslag om en utökning av organisationen, ansåge sig överstyrelsen — oberoende av sin ståndpunkt till organisationsfrågan i övrigt — icke för sin del böra göra något direkt yrkande i denna riktning. Men överstyrelsen hade dock icke ansett sig kunna underlåta att påpeka detta förhållande och att den ökade efterfrågan på gymnasieplatser, som tillkomsten av ett nytt gymnasium kunde tänkas medföra, kunde bliva sådan, att åtgärder måste vidtagas jämväl för en — tillfällig eller varaktig — utvidgning av organisationen.

I sina efterföljande beräkningar hade överstyrelsen emellertid icke tagit hänsyn till någon sådan utvidgning. Överstyrelsen utginge sålunda ifrån, att, fränsett flickläroverket och fränsett klassisk linje och reallinceilinjje, det fyraåriga latingymnasiet vid läroverken i Göteborg borde sammanlagt omfatta 3 linjer och det treåriga latingymnasiet 1 linje samt det fyraåriga realgymnasiet 3 och det treåriga realgymnasiet 2 linjer, tillsammans 9 linjer.

Gymnasieorganisationens fördelning på olika läroverk. Högre realläroverket omfattade för närvarande 36 avdelningar med sammanlagt 946 lärjungar och syntes, när lyceilinjjen från och med höstterminen 1938 vore färdigbildad, komma att omfatta 38 avdelningar. Alldeles fränsett den nuvarande bristen på lämpliga lokaler för flera av dessa avdelningar, vilken brist under alla förhållanden måste på något sätt snabbt avhjälpas, funne överstyrelsen det uppenbart, att läroverket hade en sådan storleksordning, att det vore ägnat att väcka betänkligheter ur pedagogisk synpunkt. Visserligen vore det förenat med många fördelar, att just ett provårsläroverk vore någorlunda stort, bland annat emedan en lämplig fördelning och spridning av lärarkandidaterna på olika avdelningar därigenom underlättades och emedan det vid ett provårsläroverk särskilt framträdande behovet av förstklassig utrustning i fråga om bibliotek och materiel därigenom lättare kunde tillgodoses. Men den individuella ledning och kontroll, som vore erforderlig i fråga om skolans både undervisande och fostrande uppgift och i förhållande till både lärare och lärjungar vore i hög grad försvårad vid en läroanstalt av denna storlek. Och denna olägenhet funne överstyrelsen vara så framträdande, att överstyrelsen från denna pedagogiska utgångspunkt måste finna det högeligen önskligt, om ett nedbringande av det här förevarande läroverkets omfattning till mera normala mått kunde på lämpligt sätt åstadkommas.

Vad beträffade högre latinläroverket, vore dess nuvarande omfattning 32 avdelningar med sammanlagt 945 lärjungar, och även detta läroverk kunde beräknas nå ett något större antal avdelningar, allteftersom den klassiska linjen bleve färdigbildad. Å andra sidan syntes förefintligheten av den klassiska linjen icke i och för sig medföra någon ökning i tillströmningen till läroverket, i varje fall icke någon mera nämnvärd sådan ökning.

Enligt den gjorda framställningen och de utlåtanden, som av olika läroverk i Göteborg avgivits med anledning därav, hade någon ändring i latinläroverkets omfattning icke föreslagits, även om det blivit ifrågasatt att

företaga en ändring i läroverkets organisation. Enligt 1927 års specialplan beräknades latinläroverket skola omfatta 30 avdelningar, medan för realläroverket samtidigt räknades med 22 avdelningar.

Den föreslagna organisationen lede alltjämt av den svagheten, att den icke rådde bot för latinläroverkets överbefolkning. Visserligen syntes utrymmet i detta läroverk — överstyrelsen bortsåge i detta sammanhang från behovet av specialrum — utan svårighet medgiva 30 lärjungeavdelningar, men detta antal vore dock redan överskridet med 2 avdelningar och bleve måhända ytterligare överskridet. Därtill komme att redan 30 avdelningar, vilket här torde innebära inemot 900 lärjungar, vore ett högt antal, som behövde nedbringas. Med hänsyn till läroverksbyggnadens storlek vore det måhända av ekonomiska skäl mindre välbetänkt att i detta fall företaga någon mera avsevärd nedskärning, men det borde dock icke ur några synpunkter vara ägnat att väcka betänkligheter, om en serie avdelningar av någon av skolans linjer flyttades till annat läroverk. Om exempelvis en fyraårig latinlinje förlades till ett annat läroverk, skulle latinläroverket fortfarande omfatta 28 avdelningar med en sannolik lärjungenummerär av omkring 825 lärjungar. Läroverket skulle fortfarande vara ett av rikets allra största, men det skulle dock ha nedbringats till i pedagogiskt avseende något lämpligare dimensioner än för närvarande.

Av vad här anförts framginge sålunda, att överstyrelsen för sin del icke hade något att erinra mot att högre realläroverket nedbringades med 12 avdelningar och att överstyrelsen tvärtom skulle finna detta vara en i det hela lämplig åtgärd. Det framginge vidare, att överstyrelsen också med tillfredsställelse skulle se, att latinläroverket nedbringades med exempelvis 4 avdelningar. Sammanlagt gjorde detta 16 avdelningar, som alltså med fördel kunde överflyttas till annat läroverk. Skulle det för närvarande förefintliga behovet av ytterligare åtminstone en serie avdelningar å det fyraåriga realgymnasiet samtidigt tillgodoses, komme man upp till ett antal av 20 avdelningar, därav 5 hörande till realskolan och 15 till gymnasiet, vilka vore i behov av lämplig placering.

I detta sammanhang ville överstyrelsen även upptaga frågan om latin- och reallinjernas lämpliga fördelning. De olika kommunala myndigheterna i Göteborg hade på denna punkt icke gjort något bestämt uttalande utan lämnat denna fråga öppen. I de yttranden i ärendet vilka avgivits av lokalstyrelserna och kollegierna vid de allmänna läroverken hade emellertid den uppfattningen blivit framförd, dels att det nya gymnasiet borde erhålla både latin- och reallinje, dels att de båda gamla enkellinjiga gymnasierna borde omorganiseras till att vardera erhålla såväl latin- som reallinje.

Överstyrelsen ansåge starka skäl tala för att en dubbellinjig gymnasieorganisation vid de särskilda läroverken så långt möjligt tillämpades. Visserligen kunde den enkellinjiga typen anses äga vissa företräden genom sin större enhetlighet, och ur undervisningens synpunkt kunde den starkare koncentrationen och det mera samlade erfarenhetsmaterialet måhända medföra större skärpa i målsättning och undervisningsmetod, liksom den underlättade överblicken över läroverkets undervisande arbete. Men den hade också nackdelar, och överstyrelsen vore för sin del böjd för att anse, att dessa övervägde fördelarna. Den mest framträdande av dessa olägenheter, vilken nästan årligen gjorde sig gällande i ett större eller mindre antal fall vid läroverk av denna typ, vore att den i avsevärd utsträckning bidroge

att leda in lärjungarna på oriktig linje. Elever i ett latinläroverks realskola, vilkas begåvningsstyp uppenbarligen hänvisade dem till reallinjen, valde icke desto mindre i många fall latinlinjen endast för att icke behöva byta läroverk. Måhända visade sig olägenheterna ännu större, då ett realläroverk i sitt gymnasium finge att arbeta med ett antal lärjungar, som endast hade ringa fallenhet för matematik och naturvetenskapliga ämnen. Då ett läroverk hade båda linjerna, underlättades linjevallet för många annars tveksamma, och en lämpligare fördelning av lärjungematerialet å de båda linjerna inträdde.

Vad beträffade de båda läroverk, det här gällde, latin- och realläroverken i Göteborg, vore dessas inbördes läge i staden visserligen icke sådant, att det borde vara förenat med några nämnvärt ökade olägenheter att vid övergång till gymnasiet flytta från det ena till det andra. Men erfarenheten hade visat, att lärjungar likväl ofta stannade kvar i sitt gamla läroverk, ehuru de, om läroverkets gymnasium varit dubbellinjigt, skulle ha valt motsatt linje mot vad nu bleve fallet.

Vad i det av realläroverkets kollegium avgivna yttrandet anfördes om institutions- och materielkostnaden för ett ensidigt realläroverk, funne överstyrelsen likaledes förtjäna beaktande i detta sammanhang.

En annan synpunkt hade också berörts i det av högre realläroverkets kollegium avgivna yttrandet, och överstyrelsen ansåge sig för sin del böra ytterligare understryka vad därvid anförts. Realläroverket vore provårsläroverk. Såsom sådant finge det till praktisk utbildning mottaga lärarkandidater i olika ämnen; inginge klassiska språk i en lärarkandidats utbildning, brukade han för dessa ämnens vidkommande hänvisas till latinläroverket. Det vore emellertid uppenbart, att i många ämnen undervisningens anordning och metodik måste förete ganska stora skiljaktigheter å latin- och reallinjen. Framför allt gällde detta undervisningen i ämnena engelska och — ännu mer — franska, vidare i matematik, fysik och kemi. För utbildningens allsidighet vore det uppenbarligen en fördel, om lärarkandidaterna hade tillfälle till auskultation och undervisning å båda linjerna i nämnda ämnen. En lärarkandidat i franska vid ett exklusivt realläroverk finge exempelvis aldrig tillfälle att rätta och bedöma franska skrivningar eller att under provåret bilda sig ett omdöme om franskundervisningens lämpliga anordning å latinlinjen. Att detta måste betecknas som en brist i deras praktiska lärarutbildning torde ligga i öppen dag.

Även från rent tekniska utgångspunkter torde den dubbellinjiga organisationen medföra påtagliga fördelar genom att underlätta fördelningen av ett ämnes undervisningstimmar på lämpliga tider och lärare. Särskilt torde ett exklusivt realläroverk ha vissa svårigheter att bemästra i detta avseende, vilka bleve desto mer framträdande, om läroverket samtidigt hade att arbeta under i lokalavseende ogynnsamma förhållanden.

Överstyrelsen kunde sålunda för sin del i princip ansluta sig till de förslag, som ginge ut på att de båda nuvarande högre allmänna gossläroverken därstädes borde omorganiseras till att vardera erhålla båda linjerna och att ett eventuellt nytt gymnasium likaledes erhöle dubbellinjigt organisation. Därest en sådan omorganisation skulle ske, torde det emellertid vara principiellt fördelaktigt, om de båda nuvarande högre allmänna läroverken *i huvudsak* finge behålla sin hittillsvarande karaktär och att de endast erhöle *en* serie avdelningar vardera av den linje, som de för närvarande saknade. Detta överensstämde ju också med vad de själva föreslagit. Dock

torde man böra ta den eventualiteten i betraktande, att en sådan organisationsändring kunde komma att medföra vissa omkastningar i de båda läroverkens lärjungeklientel och att det därför *i längden* kunde komma att visa sig svårt att upprätthålla en dylik begränsning.

I här berörda avseende hade överstyrelsen alltså intet i princip att erinra däremot, att i samband med den föreslagna omorganisationen av vissa läroverk i Göteborg en latinlinje överflyttades från latin- till realläroverket och en reallinje från real- till latinläroverket. Lämpligen syntes överflyttningen i båda fallen böra gälla en fyraårig linje.

Det syntes vara nödvändigt att såsom villkor för en organisationsändring av angivet slag uppställa, att staden iklädde sig skyldighet att ansvara för erforderliga lokaler för de sålunda omorganiserade läroverken.

Den till omorganisation föreslagna västra realskolan omfattade för närvarande 18 klassavdelningar, nämligen tre serier avdelningar av den femåriga realskolan (avgångsklassen blott dubblerad) och en fyraårig linje; de båda högsta klasserna av sistnämnda linje samläste dock med var sin klassavdelning av den femåriga linjen. Lärjungeantalet utgjorde sistlidna hösttermin 492. Stadsfullmäktiges förslag innebure en utökning av realskolan med en femårig linje, vilken skulle överflyttas från realläroverket, samt upprättande vid densamma av gymnasium med en fyraårig och en treårig linje. Då överstyrelsen i likhet med de lokala läroverksmyndigheter, som uttalat sig i frågan, ansåge lämpligt, att läroverket erhöles såväl latin- som realgymnasium, torde det framställda förslaget till en början kunna preciseras därhän, att en fyraårig latinlinje överflyttades från latinläroverket och en treårig reallinje från realläroverket. Efter en sådan omändring skulle *realläroverket* komma att omfatta $[38 + 4 - 4 - (5 + 3) =] 30$ avdelningar med ett sannolikt lärjungeantal av 700 à 750, *latinläroverket* $[32 + 4 - 4 - 4 =] 28$ avdelningar med omkring 825 lärjungar och den till högre allmänt läroverk ombildade *västra realskolan* $[18 + 5 + 4 + 3 =] 30$ avdelningar med omkring 850 lärjungar.

I ett avseende tillgodosåge en omorganisation efter dessa linjer icke de av stadsfullmäktige liksom av bland annat högre realläroverkets rektor, lokalstyrelse och kollegium uttalade önskemålen, nämligen att realläroverkets storlek måtte nedbringas till att omfatta högst 28 avdelningar; stadsfullmäktige syntes närmast räkna med 26. Överstyrelsen kunde icke bedöma, i vad mån realläroverkets hållande vid en storlek av 30 avdelningar skulle vara ägnat att försvåra och fördyra lokalfrågans lösning; sannolikt torde den kräva större tillbyggnadsarbeten vid realläroverket än de av stadsfullmäktiges beredning tilltänkta, vilka stannade vid en beräknad kostnad av 99,300 kronor. Två möjligheter syntes då stå öppna, därest en lösning skulle tänkas efter i huvudsak de angivna linjerna. Antingen måste realläroverket avstå från att utvidgas med en latinlinje och dess omorganisation sålunda inskränkas till att det avstode en fyraårig reallinje till latinläroverket, samt en femårig realskollinje och en treårig reallinje till västra realskolan, i vilket fall dess organisation komme att stanna vid normalt 26 avdelningar med omkring 625 lärjungar, under det att latinläroverket bibehölle sin nuvarande omfattning och västra realskolan erhöles den nyss angivna. Eller också erhöles realläroverket den ifrågasatta latinlinjen men avstode ytterligare en tre- eller fyraårig reallinje till västra realskolan. I så fall komme realläroverket att omfatta 26 à 27 avdelningar, latinläro-

verket 28 och västra realskolan 33 å 34 med en lärjungenummerär av omkring 950 lärjungar.

Intet av dessa alternativ vore enligt överstyrelsens mening tillfredsställande. Det sistnämnda alternativet skulle visserligen innebära en reduktion av både latin- och framför allt realläroverkets storlek, men det skulle samtidigt innebära, att ett helt nytt »jätteläroverk» upprättades i Göteborg. En så kraftig reduktion av realläroverket, som här ifrågasattes, torde, såsom överstyrelsen redan framhållit, i och för sig ingalunda behöva väcka betänkligheter, men det syntes dock i viss mån oegentligt, att just det läroverk, vilket vore provårsläroverk och för vilket en större omfattning därför vore mera försvarbar, skulle vidkännas den största beskäringen. Måhända komme betydelsen av detta förhållande att minskas i samband med en omläggning av den praktiska lärarutbildningen — därom hade sig överstyrelsen ingenting bekant — och en omfattning på 26 å 27 avdelningar vore givetvis i och för sig fullt tillräcklig för ett provårsläroverk. Det oegentliga låge enligt överstyrelsens mening däri, att denna kraftiga minskning av provårsläroverket skedde samtidigt med att ett nytt högre allmänt läroverk, icke-provårsläroverk, upprättades av samma pedagogiskt olämpliga storleksordning, som realläroverket för närvarande hade.

Därest en lösning skulle ske efter i stort sett de tänkta linjerna, skulle därför överstyrelsen vilja i första hand föreslå det ovanberörda alternativ, enligt vilket realläroverket, latinläroverket och västra realskolan bleve av i stort sett samma storlek, d. v. s. 28 å 30 avdelningar vardera med ett genomsnittligt lärjungeantal av 750 å 850. I andra hand torde man, trots det principiellt mindre önskvärda däri, få stanna vid att låta högre realläroverkets nuvarande karaktär av exklusivt realläroverk kvarstå. I så fall erhöles, såsom nämnts, detta läroverk 26, högre latinläroverket 32 och västra realskolan 30 avdelningar.

Enligt överstyrelsens mening måste det emellertid på anförda skäl ifrågasättas, om icke den bästa lösningen vore upprättande av ett helt nytt högre allmänt läroverk för gossar i Göteborg. Å andra sidan funne överstyrelsen det svårt att i närvarande situation för sin del framställa yrkande på en sådan för statsverket givetvis mera kostsam lösning, då de kommunala myndigheterna icke ansett sig böra framställa krav i dylik riktning.

Överstyrelsen ville alltså för sin del icke motsätta sig en lösning av frågan utefter i huvudsak de linjer, som stadsfullmäktige tänkt sig. För det närvarande torde i varje fall det förefintliga behovet därigenom någorlunda väl tillgodoses. Ur lägesynpunkt syntes heller ingen invändning vara att göra mot att det nya gymnasiet förlades till den stadsdel, i vilken västra realskolan vore belägen och vilken onekligen syntes vara i det starkaste behovet av en utökning av läroverksorganisationen.

Då den nya organisationen icke vore avsedd att börja tillämpas förrän från och med läsåret 1938—1939, torde det, därest ärendet förelades 1937 års riksdag, nu endast kunna bli fråga om ett principbeslut. Det torde under sådana förhållanden icke heller vara nödvändigt att nu taga definitiv ståndpunkt till de olika alternativ, som i det föregående berörts. Frågan om realläroverkets enkellinjiga eller dubbellinjiga gymnasieorganisation torde med andra ord icke behöva upptagas till definitivt avgörande vid detta tillfälle. Frågan gällde därvidlag, om en latinlinje skulle överflyttas till realläroverket eller icke. Skedde en sådan överflyttning, komme realläroverkets organisation — under förutsättning att övriga här berörda orga-

nisationsändringar genomfördes — att omfatta 30 och latinläroverkets 28, skedde den icke, bleve det normala antalet avdelningar vid realläroverket 26 och vid latinläroverket 32 (jämte dem, som den klassiska linjen kunde komma att ytterligare medföra). En sådan överflyttning torde icke innebära några ökade kostnader för statsverket, men däremot torde den nära beröra frågan om de lokala ändringsarbeten, som skulle företagas vid latin- och realläroverken, och frågan torde därför böra ägnas vederbörlig uppmärksamhet av de kommunala myndigheterna.

För det närvarande funne sig överstyrelsen sålunda kunna i princip tillstyrka det föreliggande huvudförslaget, nämligen att västra realskolan i Göteborg måtte från och med budgetåret 1938/1939 få utbyggas med en femårig realskollinje, en fyraårig latin- och en treårig reallinje samt att denna omorganisation måtte ske på så sätt, att realskollinjen och reallinjen upprättades genom överflyttning av dessa linjer från högre realläroverket samt att latinlinjen upprättades genom överflyttning från högre latinläroverket. Vidare utginge överstyrelsen ifrån att en fyraårig reallinje överflyttades från realläroverket till latinläroverket, men denna fråga syntes icke behöva avgöras vid detta tillfälle utan lämpligare i samband med den ovan berörda frågan, huruvida jämväl en fyraårig latinlinje skulle överflyttas från latinläroverket till realläroverket.

Såsom villkor för den föreslagna omorganisationen borde uppställas, att staden iklädde sig skyldighet att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler för det omorganiserade läroverket samt att staden under det första året lämnade skolan ett engångsanslag av 10,000 kronor såsom bidrag till bestridande av sådana utgifter, som åvilade biblioteks- och materielkassan.

Kostnadsberäkningar. De av det ifrågasatta principbeslutet eventuellt föranledda kostnaderna gjorde sig för statsverkets del först gällande från och med budgetåret 1938/1939, alldenstund skolans ombildning skulle äga rum först detta år. Så vitt överstyrelsen hade fattat, skulle det emellertid då gälla ett omedelbart färdigbildande av det nya högre allmänna läroverket, och de klassavdelningar, som där skulle tillkomma, skulle då på en gång överflyttas från de nuvarande högre allmänna läroverken till det nya. Då det för ett bedömande av själva principfrågan emellertid torde vara nödvändigt att kunna åtminstone i det väsentliga överblicka de kostnader, som den ifrågasatta omorganisationen skulle åsamka statsverket, hade överstyrelsen ansett sig böra göra en preliminär beräkning av dessa kostnader, slutande å en nettoökning å 19,585 kronor, ålders- och dyrtidstillägg icke medräknade. Ökningen betingas främst av höjd avlöning åt rektor och övningslärare vid den till högre allmänt läroverk ombildade västra realskolan samt av nödvändigheten att vid sistnämnda läroverk inrätta ett antal lektorstjänster, vilka enligt överstyrelsens mening icke kunna anordnas genom överflyttning från högre realläroverket. Beträffande detaljerna i dessa beräkningar hänvisas till handlingarna i ärendet.

Den nu förevarande framställningen från Göteborgs stadsfullmäktige har, såsom av det ovanstående framgår, sin grund i nödtvånget att bereda utvidgade lokaler för den under de senare åren successivt utgrenade gymnasieorganisationen i staden, närmast aktualiserat för högre realläroverkets

vidkommande. Ur de kommunala, främst ekonomiska intressenas synpunkt har, såsom utredningen visar, befunnits lämpligast att förorda västra realläroverkets påbyggande med ett manligt gymnasium, omfattande en fyra-årig och en treårig linje och åstadkommet genom en överflyttning från högre latin- och realläroverken av vissa delar av dessa läroanstalter.

Då det för statsmakterna gäller att taga ställning till det föreliggande förslaget, måste hänsyn tagas till såväl de pedagogiska som de ekonomiska synpunkterna. Det resultat, som skolöverstyrelsen vid sin ur de skilda synpunkterna företagna granskning av stadsfullmäktiges förslag kommit till, har jag funnit välgrundat. Jag har sålunda blivit övertygad om lämpligheten av att västra realskolan i Göteborg från och med budgetåret 1938/1939 utbygges med *dels* en ny femklassig realskollinje, överförd från högre realläroverket, *dels ock* ett gymnasium, omfattande en fyraårig latinlinje, överflyttad från högre latinläroverket, samt en treårig reallinje, flyttad från högre realläroverket. Därigenom vinnes för en för statsverket relativt ringa merutgift en välbehövlig avlastning från de nuvarande högre gossläroverken i staden. Såsom villkor torde böra uppställas, att staden förpliktar sig att tillhandahålla det nya högre allmänna läroverket erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostad eller hyresersättning åt rektor ävensom bevilja detta läroverk ett engångsanslag för det första verksamhetsåret av 10,000 kronor till bestridande av sådana utgifter, som åvila biblioteks- och materielkassan. Frågan om ökade anslag från statens sida blir aktuell först från och med budgetåret 1938/1939. Jag har därför icke ansett erforderligt att nu ingå på en närmare granskning av skolöverstyrelsens anslagsberäkningar. Den utgiftsökning, 19,585 kronor, till vilken överstyrelsen kommit, torde emellertid giva en riktig föreställning av det ifrågakommande beloppets storleksordning.

Stadsfullmäktige hava enligt det ovanstående härutöver ifrågasatt, att från högre realläroverket skulle lösgöras och till annat läroverk överflyttas ytterligare en gymnasielinje utöver den, som enligt mitt förslag skulle förläggas till västra realskolan. Överstyrelsen har framkastat tanken att ett utbyte mellan högre real- och latinläroverken av en fyraårig gymnasielinje skulle ske, varigenom samtliga gossläroverken i Göteborg skulle komma att få dubbla gymnasielinjer. Jag anser mig icke böra i detta sammanhang taga ställning till den sålunda uppkomna frågan om högre latin- och realläroverkens av det nya högre läroverkets tillkomst betingade omorganisation. Denna fråga synes emellertid böra av vederbörande kommunala myndigheter uppmärksammas i samband med prövningen av de lokala ändringsarbeten, som enligt det ovanstående äro planerade vid latin- och realläroverken.

Till frågan om det nya läroverkets namn torde jag icke nu behöva taga ställning.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att västra realskolan i Göteborg må från och med budgetåret 1938/1939 ombildas till ett fullständigt högre allmänt läroverk för manliga lärjungar på så sätt, att en fyraårig latinlinje överflyttas dit från högre latinläroverket i Göteborg och en treårig reallinje från högre realläroverket därstädes, varvid samtidigt en femårig realskollinje må överföras dit från sistnämnda läroverk, under villkor att staden förpliktar sig att tillhandahålla det nya högre allmänna läroverket erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostad eller hyresersättning åt rektor ävensom bevilja detta läroverk ett engångsanslag för det första verksamhetsåret av 10,000 kronor till bestridande av sådana utgifter, som åvila biblioteks- och materielkassan.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Vid protokollet:

Lars Tunberg.
